

УДК 330.341.1:330.322

А. С. Музиченко,
 д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства, фінансів і обліку і аудиту,
 Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
 М. А. Слатвінський,
 к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії і права, Уманський державний
 педагогічний університет імені Павла Тичини

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

A. Muzychenko,
 Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of Dept. of Economics of Enterprise, Finance, Accounting and Audit,
 Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna
 M. Slatvynskiy,
 Ph.D. in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Dept. of Economic Theory and Law, Uman State
 Pedagogical University named after Pavlo Tychyna

INVESTMENTS AS A FACTOR OF THE MODERNIZATION OF UKRAINE'S ECONOMY

У статті розглянуто сутність модернізації економіки. Авторами відзначається актуальність її проведення в Україні, оскільки за наявності розвиненої промисловості та достатнього рівня продуктивності праці конкурентна боротьба відбувається за рахунок інтенсифікації використання низькотехнологічних засобів виробництва, через що її економічне становище є незадовільним. Встановлено взаємозв'язок модернізації економіки з інвестиційною політикою на основі того, що саме в інвестиційній сфері закладаються основи відтворювального процесу. Проведено розгорнутий аналіз стану інвестиційної діяльності в Україні в аспекті модернізації економіки України, зокрема проаналізовано обсяги та динаміку інвестицій в основні фонди, рівень валового нагромадження основного капіталу. За результатами ряду досліджень встановлено рівень інвестиційного клімату в Україні, який залишається стабільно низьким. Авторами статті визначено чинники, що впливають на інвестування у вітчизняну економіку та її модернізацію, зокрема й такі, що не сприяють розвитку активізації інвестиційної діяльності й тим паче модернізації економіки. Запропоновано заходи з активізації інвестиційної діяльності в контексті модернізації вітчизняної економіки, що передбачають розробку та реалізацію державних інвестиційних програм, а також поглиблення державно-приватного партнерства.

The article considers the essence of modernization of the economy. The authors noted the urgency of its carrying out in Ukraine since under the developed industry and a sufficient level of labour productivity competition is due to the intensification of the use of low-tech means of production because of what its economic situation is unsatisfactory. It is established interrelation of modernization of the economy with investment policy on the basis that the foundation of reproduction process is laid in the investment sphere. A detailed analysis of investment activity in Ukraine in the aspect of modernization of Ukraine's economy is carried out, in particular are analysed the scope and dynamics of investments in fixed capital, the level of gross fixed capital accumulation. By the number of reports set the level of investment climate in Ukraine, which remains stable low. The authors identified factors affecting investment in the economy and its modernization, including those that do not contribute to the development of investment activity and especially modernization of the economy. Proposed measures to stimulate investment in the context of modernization of the national economy, which provide the development and implementation of state investment programs, and deepening state-private partnership.

Ключові слова: модернізація, інноваційний розвиток, структурні перетворення, інвестиційна діяльність, інвестиційний клімат.

Key words: modernization, innovative development, structural transformations, investment activity, investment climate.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний етап економічного розвитку України характеризується залежністю останнього від зовнішньоекономічної кон'юнктури, зокрема попиту та цін на сировину на світових товарних ринках. Дана залежність впливає на структуру національної промисловості, державних

фінансів і платіжного балансу, і, як її наслідок, залишаються обмеженими можливості автономного розвитку національного ринку. В зв'язку з цим стає усвідомленою потреба зміни моделі економічного розвитку та проведення модернізації на інноваційній основі промислових підприємств і господарського комплексу економіки Ук-

раїни загалом як основи підвищення конкурентоспроможності економіки країни.

Проведення модернізації неможливе без залучення довгострокових інвестиційних ресурсів, які є важливим параметром процесу розширеного відтворення, структурної перебудови та стійкою основою довгострокового розвитку економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Значний внесок із вирішення проблем забезпечення економічного розвитку за рахунок активізації інвестицій, постановки завдань інвестиційної політики та державного регулювання інвестиційної діяльності мають такі вітчизняні вчені: Б. Губський, А. Гальчинський, В. Геєць, Ю. Гончаров, С. Гуткевич, М. Денисенко, Я. Жаліло, Т. Майорова, В. Мартиненко, А. Музиченко, А. Пересада, С. Покропивний, В. Федоренко, Д. Черваньов. Питання модернізації економіки України за сучасних економічних умов розглядаються вітчизняними науковцями — О. Біликом, В. Геєцем, Л. Горкіною, А. Гриценко, П. Матковським, Л. Федуловою та ін. Незважаючи на значну кількість досліджень та наукових праць із зазначених проблем, залишається актуальним вироблення науково-методичних основ та пріоритетів інвестиційної політики країни при проведенні модернізації економіки.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У контексті вирішення модернізаційних завдань необхідне встановлення ролі інвестицій в перетворенні соціально-економічної системи України відповідно до сучасних вимог та вироблення дієвих інструментів інвестиційної політики, спроможних максимально сприяти залученню інвестиційних ресурсів та їх ефективного використання, що і зумовило актуальність дослідження. Відповідно до зазначеного, основною метою статті є аналіз особливостей і тенденцій інвестиційної діяльності, визначення чинників, що на неї впливають, з огляду на завдання модернізації економіки України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Модернізація може розглядатися як широкий трансформаційний процес, що відбувається в суспільстві, політиці, економіці тощо. Однак в економічному аспекті, вона розглядається більш вузькоспрямовано.

Авторами "Економічної енциклопедії" модернізація економіки визнається одним із найефективніших шляхів динамічного розвитку економіки України, розуміючи під цим терміном процес оновлення технології виробництва, технічного та технологічного переоснащення промислових і сільськогосподарських підприємств [3, с. 468].

Сучасна модернізація О. Біликом трактується як розвиток сучасних виробничих потужностей, як здатність генерувати і використовувати передові науково-технічні ідеї й експортувати результати НДДКР [1, с. 31].

Подібні визначення модернізації, тобто такі, що передбачають її проведення на основі використання досягнень науки і техніки, зустрічаються і в інших науковців: "модернізація — це перетворення науки на ключовий фактор соціально-економічних змін" [7, с. 171]; "модернізація представляє собою ... процес ... економічного розвитку, здатний забезпечити постіндустріальний пролив" [2, с. 231].

Отже, модернізація економіки — це процес перетворення соціально-економічної системи відповідно до сучасних вимог на основі технічного та технологічного

оновлення промисловості, широкого використання науки як фактора економічного розвитку.

Модернізація економіки насамперед пов'язана з такими інвестиціями, які забезпечують з меншими питомими капітальними витратами значні обсяги введення потужностей для виробництва чи існуючої продукції, що має потенційно великі ринки збуту, або створення виробництв для випуску принципово нової продукції з великим потенціалом обсягів її продажу [6]. Зазначені інвестиції створюють нові сфери економіки та розвивають існуючі, забезпечуючи економічне зростання. Однак, оснащення промислового виробництва новою технікою та технологіями, особливо отриманими в результаті проведення власних фундаментальних та прикладних наукових досліджень, вимагають мобілізації значного інвестиційного ресурсу.

Необхідність перетворення соціально-економічної системи України відповідно до сучасних вимог визначається тим, що її економічне становище є незадовільним. Так, згідно з глобальним індексом конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму наша країна погіршила свій показник, перемістившись за рік з 73 на 84 місце серед 148 країн [14]. Україну відносять до країн, які мають розвинену промисловість та підвищений рівень продуктивності праці, однак конкурують за рахунок ефективного використання низькотехнологічних засобів виробництва. Україна, маючи значний науковий потенціал, кваліфікованих науковців та інженерів, за індексом інноваційності економіки посідає лише 93 місце (в попередньому році — 71 місце) [14], оскільки її економіка має низький рівень насиченості новими технологіями та вкрай незадовільне фінансування інноваційної сфери.

На сучасному етапі розвитку світової економіки для країн, які мають аналогічне економічне становище, як і Україна, одними з ключових джерел підвищення конкурентоспроможності їх економіки є підвищення інноваційних можливостей та розвиток системи вищої освіти, високотехнологічного виробництва [12—14].

Фактично, вище зазначене підтверджує необхідність модернізації економіки країни, і, насамперед, на інноваційній основі, зважаючи при цьому на покращення інвестиційного середовища, поліпшення доступу до інвестицій, що дозволить підвищити продуктивність праці та покращити значення основних макроекономічних показників.

У зв'язку з цим, інвестиційна політика держави набуває особливого пріоритету, оскільки в інвестиційній сфері закладаються основи відтворювального процесу, який забезпечує оновлення основного капіталу, визначає проведення структурних реформ та формування базових засад довгострокового економічного розвитку.

Ситуація з інвестиційною діяльністю в Україні після кризи 2008—2009 рр. суттєво погіршилася, однак протягом 2010—2012 рр. відзначалося відновлення інвестиційної активності. Темп приросту капітальних інвестицій в 2011 році в порівнянні з 2010 роком становив 37,5 %, а в 2012 році — 13 %, що відповідало динаміці економічного зростання. За перше півріччя 2013 р., поруч із спадом інвестиційної активності порівняно з аналогічним періодом 2012 р., відбувалося падіння ВВП та індексу промислового виробництва, при цьому й далі погіршуються передумови для їх подальшого розвитку.

Динаміка інвестицій в основні фонди в 2008—2012 роках була негативною, за виключенням 2011 і 2012 років, коли відзначався їх приріст (рис. 1). Інвестиції в промис-

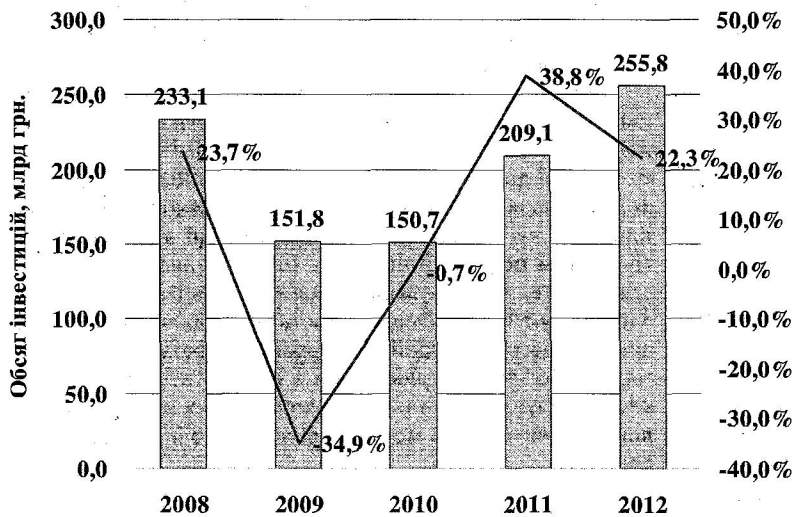

Рис. 1. Обсяг залучених інвестицій в основні фонди за 2008—2012 рр.

Джерело: розроблено автором на основі даних Державної служби статистики України.

ловість мали частку 38%, тоді як в сільське господарство частка інвестицій становила взагалі 6%. При цьому основним джерелом інвестування залишались власні джерела суб'єктів господарювання (63,3% в 2012 р.) на фоні падіння кредитування з 20,7% у 2009 році до 14,1% у 2012 році. Іноземних інвесторів більше цікавить інвестування у фінансову сферу: частка іноземних інвестицій в основні фонди в 2012 році становила лише 1,4%. Ступінь зносу основних фондів в середньому за всіма видами економічної діяльності є високим і в 2012 році становив 64,7%. При цьому майже повна зношеність спостерігалась в енергетиці і на транспорті, відповідно 80% і 84,3%.

Позитивним було зростання інвестицій в нематеріальні активи у 2011 році (приріст становив 35%), хоча в 2012 році відбулось їх зменшення — спад порівняно з попереднім роком становив 9,4%. При цьому відзначалось зменшення їх частки у структурі капітальних інвестицій (за розглядуваний період становило 0,8%). Загалом, в контексті модернізації на інноваційній основі ситуація із капітальними інвестиціями в нематеріальні активи носить негативний характер.

Низьким є рівень валового нагромадження основного капіталу, який лише в абсолютних величинах за результатами 2012 р. вийшов на докризовий рівень, та тем-

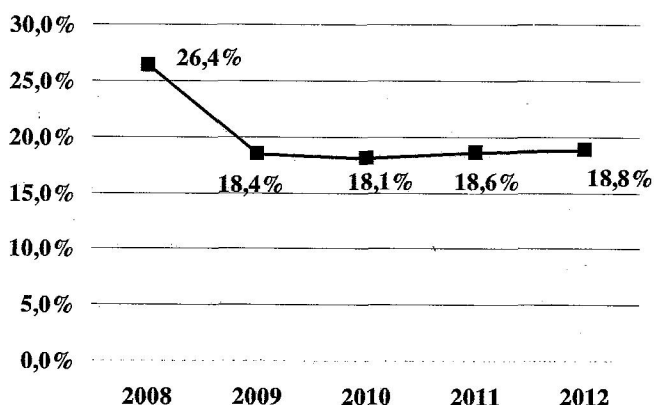

Рис. 2. Валове нагромадження основного капіталу в 2008—2012 рр.

Джерело: розроблено автором на основі даних Державної служби статистики України

пи зростання норми нагромадження. Після значного спаду у 2009 році, коли норма нагромадження основного капіталу становила 18,4% (у 2008 році — 26,4%), лише в 2011 і 2012 рр. відбулось її підвищення, відповідно до 18,6% і 18,8%, тобто в цей період була майже відповідною показнику 2000 року (рис. 2). В 1 кв. 2013 р. норма нагромадження становила лише 17%. Проведення модернізації за таких значень показника є неможливим, адже в країнах, які в свій час проводили модернізацію, спостерігалось значно вище значення, зокрема в післявоєнній Європі до 1970-х років норма нагромадження становила не менше 25%; в Японії — 30%; в період індустріалізації СРСР — 33—35%; в Китаї зараз — 38%, завдяки цьому забезпечуються високі середньорічні темпи зростання (близько 9%) [5, с. 6].

Формування інвестиційних процесів в Україні відбувалося під впливом ряду короткотривалих довгострокових чинників:

— Негативна динаміка індексу промислової продукції протягом 2010—2012 рр. (якщо у 2011 році падіння індексу відбулось на 3,6 пункти, то у 2012 році взагалі спостерігався спад промислового виробництва на 1,8%) справила негативний вплив на інвестиційну діяльність, тобто зменшення обсягів виробництва призвело до зменшення обсягів власних коштів підприємств, що з інтервалом в рік відобразилося і на їх інвестиційній діяльності.

— Відбулось збільшення інвестицій за розглядуваний період за рахунок власних джерел, чому сприяло покращення фінансового стану підприємств. Однак в 2012 році спостерігалось часткове погіршення останнього, насамперед, у зв'язку зі скороченням промислового виробництва, що в подальшому може негативно відобразитись на обсягах інвестицій.

— Основним рушієм збільшення інвестицій на фоні несприятливого впливу інших чинників може виступати активізація інвестиційного та споживчого попиту населення внаслідок постійного збільшення доходів населення (за 2010—2012 рр. приріст становив 27,8%), які поки що спрямовувались, основним чином, в сферу роздрібного товарообігу та на нагромадження нефінансових активів. У 2013 році намітилась тенденція до спрямування заощаджень у фінансовий сектор, що позитивно вплине на сферу кредитування, однак може призвести до погіршення споживчого попиту населення.

— Ситуація в будівельній галузі, яка здійснює мультиплікативний ефект на інші галузі, протягом останніх років мала негативну динаміку, за виключенням 2011 року, коли ріст виконаних будівельних робіт порівняно з попереднім роком становив 11%.

— У 2011 і 2012 роках відзначалося збільшення державного інвестування, як наслідок реалізації ряду державних програм.

Вплив останніх двох чинників, як стає зрозумілим із доповідей аналітиків, носив суто ситуативний характер, пов'язаний із реалізацією ряду проектів до Євро-2012 [9].

На основі проведеного аналізу можна стверджувати про негативну ситуацію в інвестиційній сфері та недостатній рівень інвестування в економіку України. Падіння споживчого попиту, концентрація капіталу у фінансовій сфері, негативна ситуація в будівництві, макроекон-

номічні ризики тощо не сприяють розвитку активізації інвестиційної діяльності й тим паче модернізації економіки.

За результатами досліджень інвестиційного клімату в Україні, його рівень залишається стабільним, хоча й відносно низьким. Згідно з дослідженнями, проведеними компанією Research & Branding Group, індекс інвестиційної активності в травні 2013 року порівняно з жовтнем 2012 року залишався стабільним і становив 4,4 бала за 10-бальною шкалою [8]. При цьому існують переважні очікування щодо відсутності будь-яких позитивних змін. Згідно з дослідженнями, проведеними Європейською бізнес-асоціацією (ЄБА), індекс інвестиційної привабливості України залишився незмінним у порівнянні з показником кінця минулого року — 2,12 бала з п'яти можливих (рис. 2) [4]. При цьому 85% опитаних вважають, що жодних змін на краще не сталося.

За підсумками рейтингу Світового банку "Ведення бізнесу 2014" (Doing Business 2014) Україна не тільки покращила свої позиції на 28 пунктів (до 112 місця із 185 країн), а і увійшла до списку із 23 країн світу — найбільших реформаторів умов ведення бізнесу у 2012—2013 роках, які оцінює даний рейтинг.

Отже, низький рівень інвестування в економіку України пояснюється неефективним використанням амортизаційних відрахувань, нерозвиненим фондовим ринком, низьким рівнем трансформації заощаджень, а також проблемами формування сприятливого інвестиційного клімату, що характеризуються постійним тиском держави на бізнес-середовище, нестабільністю фінансової сфери та очікуваннями девальвації гривні, скоріше несприятливою вважається ситуація для земельних питань, відшкодування ПДВ, технічних бар'єрів торгівлі, валютного регулювання та митних процедур [4; 9].

Серед значущих чинників, що впливають на інвестування у вітчизняну економіку та її модернізацію, є такі, що мають позитивний характер, як, наприклад, позитивні зміни законодавства (зокрема прийняття податкового кодексу), спрощення дозвільної системи (введення електронного декларування на митниці), поступовий розвиток інфраструктури, узгодженість державної та регіональної політики, зацікавленість влади в інвесторах тощо, і такі, що створюють перешкоди:

- непрозорість та некомпетентність влади, особливо на регіональному рівні, корупція;
- недостатній рівень розвитку механізмів залучення інвестицій в регіон, в тому числі незадовільний ступінь інформаційного забезпечення інвесторів;
- нестабільна економічна ситуація в країні;
- недосконалість законодавства, особливо в сфері трансферу технологій, технологічної кооперації;
- низький кредитний рейтинг України та несприятливі умови для банківського кредитування із-за високих ставок та інших перешкод;
- нестача ресурсів та їх незадовільна якість;
- недостатня сформованість інструментів залучення коштів у високотехнологічні види діяльності, інновації, в тому числі й через механізм державно-приватного партнерства.

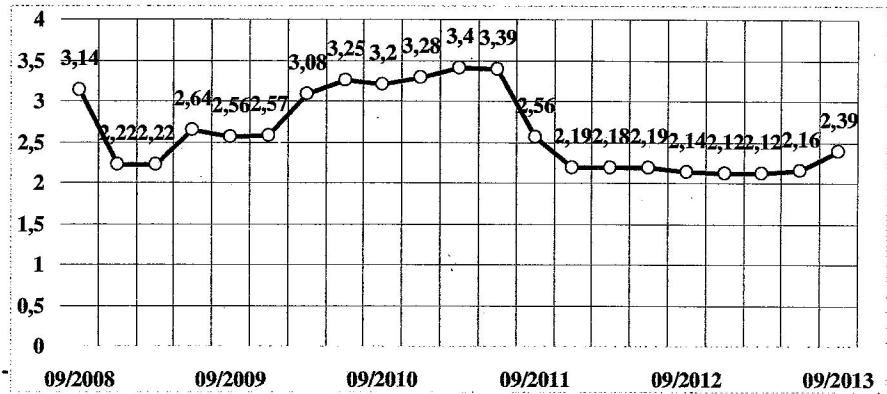

Рис. 3. Індекс інвестиційної привабливості ЄБА

Джерело: [4].

Отже, за існуючого рівня інвестиційних процесів в Україні можливе лише кількісне відтворення господарського комплексу, але не здійснення оновлення та вдосконалення його структури. В економічній системі повинно відбуватись постійне відтворення інвестиційних ресурсів, яке має бути не тільки розширеним, а й супроводжуватися структурними змінами. З огляду на проведення модернізації економіки, важливим є також те, в які галузі економіки, на розвиток яких продуктивних сил спрямовується найбільша частина капітальних інвестицій, оскільки саме від цього залежить вибір пріоритетних напрямів проведення модернізації економіки країни та досяжність її реалізації.

Зважаючи на все вище зазначене, активізація інвестиційної діяльності в контексті модернізації вітчизняної економіки потребує:

— Розробки та реалізації державних інвестиційних програм з модернізації окремих галузей економіки, сформованих згідно з пріоритетами соціально-економічного розвитку, в яких чітко визначені цілі, шляхи та методи їх досягнення.

— Поглиблення державно-приватного партнерства, що передбачатиме реалізацію спільних модернізаційних проєктів, які матимуть найбільший позитивний ефект на соціально-економічний розвиток країни.

— Підвищення ефективності функціонування державних інституцій, за умови реалізації комплексу заходів, в яких на рівних засадах будуть брати участь усі учасники інвестиційного процесу — як держава, так і підприємства (бізнес).

— Формування правових засад зменшення інвестиційних ризиків на основі удосконалення функціонування судової системи та підвищення якості гарантій захисту прав інвесторів.

— Покращення інвестиційного клімату та інформування інвесторів про створені та успішно реалізовані інвестиційні проєкти.

— Переорієнтації фінансової та грошово-кредитної систем, відповідно до сучасних вимог, на потреби оновлення промислового виробництва та модернізації економіки, зокрема сприяти зниженню відсоткових ставок до рівня, відповідного ефективності капітальних інвестицій в основні фонди.

— Розвитку сучасної виробничої інфраструктури.

— Забезпечення спрямування інвестицій в інновації для підтримки розвитку наукомісткого експорту та імпортозаміщення, що спроможне забезпечити реальне зростання експортного потенціалу країни.

ВИСНОВКИ

Проведення інвестиційної політики з пріоритетом на модернізацію економіки країни має передбачати розробку механізму залучення інвестицій в проведенні модернізації на основі гнучкого поєднання адміністративних та економічних методів регулювання, розробку програм залучення стратегічних інвесторів до пріоритетних та орієнтованих на експорт виробництв з реалізацією відповідних заходів організаційного, економічного та політичного характеру. Запропоновані заходи, звичайно, не вирішують усіх проблем із залучення інвестицій в модернізацію економіку країни, але їх можна розглядати як основні напрями у сфері вдосконалення інвестиційного процесу. Подальші наукові розвідки актуально проводити в напрямі вирішення проблем державно-приватного партнерства в сфері інвестування, розробки територіально-організаційних та фінансово-кредитних механізмів стимулювання інвестиційної діяльності.

Література:

1. Білик О. Модернізація економіки України в умовах глобалізації: проблеми та протиріччя / О. Білик // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. — 2009. — Вип. 89. — С. 30—33.
2. Бужимська К.О. Модернізація економіки України в умовах глобалізації: основні тенденції та проблеми / К.О. Бужимська // Вісник ЖДТУ: Економічні науки. — 2008. — №3. — С. 230—236.
3. Економічна енциклопедія: у трьох томах: Т. 2 / За ред. С.В. Мочерного. — К.: Видавничий центр "Академія", 2001. — 848 с.
4. Індекс інвестиційної привабливості [Електронний ресурс] / Офіційний сайт European Business Association. — Режим доступу: <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices/investment-attractiveness-index>
5. Кучуков Р. Государственный сектор как локомотив модернизации / Р. Кучуков // Экономист. — 2010. — № 9. — С. 3—13.
6. Луковцева А.К. Инвестиции — основной фактор модернизации экономического развития / А.К. Луковцева // Аудит и финансовый анализ. — 2011. — №3. — С. 291—294.
7. Матковський П.Є. Модернізація економіки України: витоки, сутність, очікувані результати / П.Є. Матковський // Сталий розвиток економіки. — 2012. — № 2. — С. 170—173.
8. Офіційний сайт Research & Branding Group [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://rb.com.ua/uk/marketing/research/>
9. Пріоритети інвестиційної політики у контексті модернізації економіки України / [А.П. Павлюк, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська та ін.]. — К.: НІСД, 2013. — 48 с.
10. Україна у цифрах 2012: статистичний збірник / Державна служба статистики України, за ред. Осауленка О.Г. — К.: Держ. служба статистики України, 2013. — 248 с.
11. Ease of Doing Business in Ukraine [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine>
12. Fuller J. Korea's Next Challenge: Global Competitiveness [Електронний ресурс] / J. Fuller // Bloomberg Businessweek. — Режим доступу: http://www.businessweek.com/globalbiz/content/feb2010/gb20100225_962904.htm
13. Ketels C.H. Michael Porter's Competitiveness Framework-Recent Learnings and New Research Priorities / C.H. Ketels // Journal of Industry, Competition and Trade. — 2006. — № 6 (2). — P. 115—136.
14. The Global Competitiveness Report 2013—2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

References:

1. Bilyk, O. (2009), "Modernization of economy of Ukraine in the context of globalization: problems and contradictions", Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Series: Economics, no. 89, pp. 30—33.
2. Buzhym'ska, K. O. (2008), "Modernization of economy of Ukraine in the context of globalization: trends and problems", Visnyk ZhDTU: Economic sciences, vol. 3, pp. 230—236.
3. Mochernyj, S. V. (2001) Ekonomichna entsyklopediia [Economic Encyclopedia], vol. 2, Akademiia, Kyiv, Ukraine.
4. Official site of European Business Association (2013), "Investment Attractiveness Index", available at: <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices/investment-attractiveness-index> (Accessed 25 November 2013).
5. Kuchukov, R. (2010), "The public sector as an engine of modernization", Jekonomist, vol. 9, pp. 3—13.
6. Lukovceva, A. K. (2011), "Investments — a major factor of modernization of economic development", Audit i finansovyj analiz, vol. 3, pp. 291—294.
7. Matkovs'kyj, P. Ye. (2012), "Modernization of Ukraine's economy: origins, essence, and expected results", Sustainable development of economy, vol. 2, pp. 170—173.
8. Official site of Research & Branding Group (2013), available at: <http://rb.com.ua/uk/marketing/research/> (Accessed 19 November 2013).
9. Pavliuk, A. P., Pokryshka, D. S. and Belins'ka, Ya. V. (2013) Priorytety investytsijnoi polityky u konteksti modernizatsii ekonomiky Ukrainy [Priorities of investment policy in the context of modernization of economy of Ukraine], NISD, Kyiv, Ukraine.
10. State Statistics Service of Ukraine (2013), "Ukraina u tsyfrakh 2012: statystychnyj zbirnyk" [Ukraine in figures 2012: statistical yearbook], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
11. Official site of the Doing Business Project (2013), "Ease of Doing Business in Ukraine", available at: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine> (Accessed 15 December 2013).
12. Fuller, J. (2010, February 25), "Korea's Next Challenge: Global Competitiveness" [Online], Bloomberg Businessweek, available at: http://www.businessweek.com/globalbiz/content/feb2010/gb20100225_962904.htm (Accessed 15 November 2013).
13. Ketels, C. H. (2006), "Michael Porter's Competitiveness Framework-Recent Learnings and New Research Priorities", Journal of Industry, Competition and Trade, vol. 6(2). — pp. 115—136.
14. Official site of World Economic Forum (2013), "The Global Competitiveness Report 2013-2014", available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-4.pdf (Accessed 25 October 2013).

Стаття надійшла до редакції 14.01.2014 р.